

Innst. O. nr. 64

(2003-2004)

Innstilling til Odelstinget fra kommunalkomiteen

Ot.prp. nr. 44 (2003-2004)

Innstilling fra kommunalkomiteen om lov om endringer i utlendingsloven (EØS-utvidelsen)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

Kommunal- og regionaldepartementet legger i proposisjonen frem forslag til lov om endringer i lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven).

EU- og EØS-samarbeidet utvides med 10 nye medlemsland 1. mai 2004. Både EUs tiltredelsestraktat og EØS-utvidelsesavtalen åpner for en overgangsperiode på totalt syv år, hvor de nåværende EU- og EFTA/EØS-medlemslandene har adgang til å begrense den frie bevegelseheten for arbeidstakere fra de nye medlemslandene, med unntak for arbeidstakere fra Kypros og Malta.

Regjeringen har som utgangspunkt at Norge på sikt har behov for utenlandsk arbeidskraft, til tross for at det for tiden er noe ledighet. I enkelte næringer og yrker mangler man kompetanse som ikke kan fylles med innenlandsk arbeidskraft. Utvidelsen av EU og EØS gir nye muligheter for å styrke tilgangen på arbeidskraft, og Regjeringen mener dette er meget positivt. Utvidelsen vil også være positiv for arbeidere fra de nye medlemslandene som allerede i dag jobber i Norge. De vil få styrket sine rettigheter.

Inntil nylig ønsket de fleste EU-land å åpne arbeidsmarkedet fullt ut fra utvidelsestidspunktet. Men på grunn av store forskjeller i lønns- og velferdsnivå mellom de nye og nåværende EU-landene fryktet mange stor tilstrømning av arbeidstakere fra de nye medlemslandene, sosial dumping og misbruk av velferdsordninger. Med sosial dumping menes særlig at utenlandske arbeidstakere som utfører arbeid for ek-

sempel i Norge, får vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn norske. De fleste EU-land har derfor bestemt seg for å ha visse overgangsordninger.

Regjeringen mener at det neppe vil bli stor tilstrømning av arbeidstakere fra de nye medlemslandene til Norge. Regjeringen ønsker også at arbeidsmarkedet skal være mest mulig åpent. Å ha ordninger som avviker sterkt fra nærliggende land kan imidlertid i en periode gi for sterk tilstrømning. Regjeringen mener derfor at Norge også må ha visse overgangsordninger. Overgangsregler kan bidra til å forebygge sosial dumping, selv om det også er viktig å fortsette dialogen med arbeidslivets parter om tiltak mot dette.

Både av lovtekniske hensyn og hensynet til rask fremdrift foreslår departementet at overgangsreglene i størst mulig grad fastsettes i utlendingsforskriften. I tillegg vil en slik løsning gjøre det enklere å lette hurtig adgangen til arbeidsmarkedet for arbeidstakere fra de nye medlemslandene, hvis det med tiden viser seg å være ønskelig. En slik liberalisering vil skje etter konsultasjoner med Stortinget.

På denne bakgrunn foreslås det at det inntas en bestemmelse i utlendingsloven (§ 58a første ledd bokstav a-d) om at Kongen ved forskrift kan gi regler om adgangen til arbeidsmarkedet for arbeidstakere som er borgere av Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia eller Ungarn, herunder regler om at oppholdstillatelse må være innvilget før arbeidet påbegynnes og om tillatelsens varighet, vilkår knyttet til lønns- og arbeidsforhold og arbeidets omfang, samt regler om fornyelse og tilbakekall av tillatelse.

EØS-utvidelsesavtalen slår fast at muligheten for å benytte overgangsregler ikke foreligger lenger enn totalt syv år etter selve utvidelsesdatoen, dvs. 1. mai 2004. I praksis vil adgangen til å benytte slike regler bare gjelde i fem år. Hjemmelsbestemmelsen vil med andre ord ha en midlertidig karakter, og planlegges

opphøvet med virkning senest fra 1. mai 2009. Et medlemsland som ikke benytter seg av overgangsregler eller som i løpet av overgangsperioden avskaffer slike overgangsregler, vil ikke på et senere tidspunkt i overgangsperioden kunne beslutte å innføre/gjeninnføre overgangsregler.

Videre foreslås det at det inntas en bestemmelse i loven som gir adgang til å iverksette beskyttelsestiltak (§ 58a andre ledd) dersom det oppstår eller forventes å oppstå alvorlige forstyrrelser på arbeidsmarkedet, som følge av arbeid som utføres av arbeidstakere fra de nye medlemslandene. Beslutning om beskyttelsestiltak kan omfatte borgere av samtlige nye medlemsland som er arbeidstakere, eller den kan begrenses til en eller flere nasjonaliteter.

EØS-utvidelsesavtalen slår fast at muligheten for å benytte beskyttelsestiltak ikke foreligger lenger enn totalt syv år etter selve utvidelsesdatoen, som er 1. mai 2004. Hjemmelsbestemmelsen vil med andre ord ha en midlertidig karakter, og planlegges opphevet med virkning fra 1. mai 2011.

Forslagene ble forelagt 47 høringsinstanser ved brev av 17. februar 2004. På grunn av den knappe tiden som gjenstår før EU- og EØS-utvidelsen 1. mai 2004, ba departementet om at eventuelle uttalelser til forslagene ble fremmet senest under høringsmøte 24. februar 2004. 12 høringsinstanser har avgitt uttalelse til et eller flere av forslagene i høringsbrevet.

Departementet ønsker å komme tilbake med en vurdering av endringene i sakssammensetningen vedrørende tredjelandssaker/EØS-saker og eventuelle økonomiske og administrative konsekvenser på et senere tidspunkt, for eksempel et år etter utvidelsen, når en har erfaringstall å bygge på.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 EØS-utvidelsen og arbeidsinnvandring

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sigvald Oppebøen Hansen, Reidar Sandal, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen og Signe Øye, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Hans Kristian Hogsnes og Kari Lise Holmberg, fra Fremskrittspartiet, Torbjørn Andersen og Per Sandberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen og Heikki Holmås, fra Kristelig Folkeparti, Anita Apelthun Sæle og Ivar Østberg, og fra Senterpartiet, lederen Magnhild Mel-tveit Kleppa, viser til de respektive partiers merknader i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) og de forslag som ble fremmet i tilknytning til denne.

2.2 Registrering

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til sine merknader i Innst. S. nr. 149 (2003-2004).

Flertallet legger til grunn at arbeidssøkere fra de nye EU-landene skal få rett til 6 måneders opphold for egen regning til å søke arbeid i Norge og at de må registrere seg så snart de tar opphold i riket som aktive arbeidssøkere.

Flertallet legger til grunn at slik registrering kan iverksettes ved forskrift gitt i medhold av utlendingsloven.

Komiteen fremmer følgende forslag om innføring av meldeplikt for arbeidstakere i utlendingsloven:

"Ny § 56 a skal lyde:

§ 56 a Melding til myndighetene

Utlending som omfattes av EØS-avtalen eller EFTA-konvensjonen, og som skal ta arbeid, drive ervervsvirksomhet eller yte tjenester i riket, og som er unntatt fra kravet om oppholdstillatelse etter § 50 første, annet eller tredje ledd, skal senest innen én uke etter at arbeidet er tiltrådt, melde seg for vedkommende myndighet. Kongen kan gi nærmere forskrift om hvilken myndighet utlendingen skal melde seg for og hvordan melding skal skje.

§ 50 tredje ledd siste punktum skal lyde:

Kongen kan ved forskrift fastsette unntak fra kravet om oppholdstillatelse."

Det presiseres at begrepet "utlending som skal yte tjenester i riket" i § 56 a også omfatter arbeidstakere som er ansatt hos en tjenesteyter i et annet EØS-land og som blir sendt til Norge av tjenesteyteren for å utføre arbeid i en begrenset periode i forbindelse med tjenesteytingen.

2.3 Overgangsregler

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at alle arbeidssøkere fra de nye EU-landene som finner arbeid som tilfredsstillende vilkår, skal gis adgang til å arbeide i Norge.

Flertallet viser til at dette er i samsvar med departementets forslag.

Flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at arbeidstakere fra de nye EU-landene skal sikres lønns- og arbeidsvilkår etter gjeldende tariffavtale eller det som er vanlig på samme sted og yrkesområde (jf. utlendingsforskriften § 2-2, og være

sikret bolig som tilfredsstillter helsemyndighetenes krav (jf. utlendingsforskriften § 20).

Flertallet legger til grunn at Regjeringen i forskrift fastsetter nærmere krav til lønns- og arbeidsvilkår og bolig i samsvar med de krav som i dag følger av utlendingsforskriften § 2-2 og § 20.

Flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at vilkåret for å få tidsbegrenset oppholds- og arbeidstillatelse i tillegg til ovennevnte krav til lønn og bolig, samt underholdsevne, er at ansettelsen i utgangspunktet skal være på heltid. Under hensyntaken til underholdskravet og hva som er vanlig i angjeldende type arbeid, kan vilkåret om fulltidsarbeid fravikes ut fra en helhetsvurdering.

Flertallet viser til at hensynet til underholdsevne forutsettes ivaretatt gjennom kravene til heltidsarbeid og lønn.

Flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag til endring av utlendingsloven:

"Ny § 58 a første ledd bokstav b skal lyde:

- b) adgangen til arbeidsmarkedet som avviker fra § 51 første ledd bokstav a, herunder regler om bolig, lønns- og arbeidsvilkår, dokumentasjon av arbeidsforhold og at arbeidets omfang som hovedregel skal være heltidsarbeid."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at Arbeidstilsynet allerede i dag har tilsyn med innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstakerne. Slik innkvartering skal i henhold til arbeidsmiljøloven være forsvarlig utført, innredet og vedlikeholdt. Disse medlemmer viser til at dette også gjelder i forhold til utsendte arbeidstakere.

Disse medlemmer mener det er riktig å stille krav til boligstandard så lenge arbeidsgiver er ansvarlig for innkvarteringen, noe annet er det når dette ikke er tilfeller. Disse medlemmer mener det ville være byråkratisk og urimelig om alle arbeidsgivere som trenger nytilflyttet arbeidskraft måtte tilby egen innkvartering. Et boligkrav ville medføre unødvendig forsinkelse for arbeidsgivere ettersom nyansatte arbeidstakere ikke kan begynne å gjøre nytte for seg før de finner en bolig som er god nok for offentlige boliginspektører.

Disse medlemmer vil understreke at ethvert forsøk på å håndheve et boligkrav vil kreve oppbygging av et unødvendig byråkrati av offentlige boliginspektører. Disse medlemmer mener det er lite sannsynlig at et boligkrav vil være mulig å gjennomføre i praksis. Disse medlemmer mener også at det grenser til overformynderi å stille krav til hvordan voksne arbeidstakere skal bo. En slik stat ønsker ikke disse medlemmer.

Disse medlemmer forutsetter imidlertid at norske arbeidsgivere skal være behjelpelig med praktiske spørsmål så som bolig for nytilflyttede arbeidstakere. Særlig overfor arbeidstakere som kun er her for midlertidige arbeidsforhold vil dette være viktig. Disse medlemmer forutsetter at Regjeringen legger særlig vekt på dette i informasjon til arbeidsgivere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til utlendingsforskriften § 20 som sier:

"Utlending som søker arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse, må være sikret bolig for den tid søknaden gjelder, jf. lovens § 8 første ledd nr. 1.

Bolig anses å være sikret når utlendingen disponerer hus, leilighet, hybel og lignende som tilfredsstillter helsemyndighetens krav."

Flertallet ønsker som en overgangsordning å videreføre dagens krav til bolig for de nye arbeidstakerne fra EU-medlemslandene. Flertallet understreker at dette ikke innebærer at arbeidsgiver er forpliktet til å stille bolig til disposisjon.

Flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at det må fremlegges skriftlig arbeidskontrakt med informasjon om lønn, arbeidstid, varighet, henvisning til eventuell tariffavtale mv., samt informasjon om boforhold.

Flertallet viser til at krav om arbeidskontrakt for alle framgår av arbeidsmiljøloven § 55 b hvor det heter:

"Det skal inngås skriftlig arbeidsavtale i alle arbeidsforhold."

Flertallet viser for øvrig til Kommunal- og regionaldepartementets svarbrev til komiteen av 31. mars 2004, og tar dette til etterretning.

Flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at for et dokumentert varig arbeidsforhold over 90 dager, som tilfredsstillter kravene til lønn og arbeidstid med videre, skal det gis oppholds- og arbeidstillatelse for arbeidskontraktens varighet, oppad begrenset til 2 år, med rett til forlengelse såfremt vilkårene for tillatelsen fortsatt er til stede. Dersom arbeidsforholdet opphører, gis rett til inntil 6 måneders opphold for å søke nytt arbeid, samt rett til velferdsytelser og ledighetstrygd på ordinære vilkår i denne perioden.

Flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at for lovlig inngåtte midlertidige arbeidskontrakter, sesongarbeid med videre av varighet inntil 90 dager som tilfredsstillter kravene til lønn og arbeidstid, skal oppholds- og arbeidstillatelsen kun gis for arbeidsforholdets avtalte varighet. Deret-

ter vil vedkommende igjen kunne være arbeidssøker på eget underhold, dvs. uten rett til sosialhjelp. Hvis vedkommende ikke finner nytt arbeid i løpet av arbeidssøkeperioden, må han/hun forlate landet.

Flertallet viser til departementets svar vedrørende disse forhold i brev til komiteen av 31. mars 2004, og tar dette foreløpig til etterretning, men mener det er behov for en nærmere avklaring av EU/EØS-regelverket vedrørende virkningen av 12 måneders sammenhengende arbeid.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til sine merknader i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) og støtter innholdet i proposisjonen, men ønsker å styrke kravet om heltidsarbeid ved en lovfesting av dette.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag til endring av utlendingsloven:

"Ny § 58 a første og andre ledd skal lyde:

For arbeidstakere omfattet av § 51 første ledd bokstav a som er borgere av Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia eller Ungarn, er det et vilkår for oppholdstillatelse at det som hovedregel dreier seg om heltidsarbeid. Vilkåret gjelder ikke arbeidstakere som har hatt lovlig opphold i riket som arbeidstaker i minst de tolv forutgående månedene.

Kongen kan ved forskrift gi regler om

- a) at arbeidstakeren må ha oppholdstillatelse før arbeidet påbegynnes, jf. § 50,
- b) adgangen til arbeidsmarkedet som avviker fra § 51 første ledd bokstav a, herunder regler om lønns- og arbeidsvilkår og dokumentasjon av arbeidsforhold,
- c) at oppholdstillatelse og fornyelse av denne gis for inntil ett år, jf. §§ 54 og 55, og om
- d) tilbakekall av oppholdstillatelse som avviker fra § 56 første ledd.

Andre ledd i proposisjonens forslag til lovvedtak blir tredje ledd."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sitt forslag i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) jf. St. meld. nr. 19 (2003-2004) som ba Regjeringen om å videreføre alle gjeldende restriksjoner for arbeidsinnvandrere fra de nye EU-medlemslandene. Disse medlemmer viser til at de har påpekt ulempene som følger med fri arbeidsinnvandring fra land som har et helt annet lønns- og kostnadsnivå enn Norge. Slik arbeidsinnvandring, sammenkoblet med det liberale familiegjenforeningsregelverket for EU-borgere og det lave kravet til ansettelsesforhold, kan og vil gi et press på vel-

ferdsordningene. Samtidig er det på det rene at arbeidsinnvandring og utstrakt bruk av utstasjonerte arbeidere med et helt annet lønnsnivå enn norske arbeidere, gir skjeve konkurranseforhold. Disse medlemmer har derfor vært svært opptatt av å innføre overgangsregler som sikrer Norge tid til å omforme lovverk slik at ulempene av arbeidsinnvandringen blir mindre, samtidig som vi kunne fått noe mer konkret erfaring i hvordan arbeidsinnvandringen fortonet seg i omfang og karakter.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiets forslag om slike overgangsregler ikke fikk flertall i Stortinget, men at det finnes rom for de samme handlingene innenfor Regjeringens lovforslag. På en annen side er Regjeringens forslag også så vide at de også kan romme en fullstendig liberalisering på linje med EUs regelverk. Disse medlemmer vil med bakgrunn i ovennevnte påpeke viktigheten av at Regjeringen ikke liberaliserer dagens regelverk vesentlig.

Disse medlemmer vil i kraft av at Fremskrittspartiets forslag ikke har fått flertall, subsidiært, for å verne velferdsordningene og norske arbeidstakere mot skjev konkurranse, stemme for de forslag som går lengst i å begrense arbeidsinnvandringen fra de nye EU-medlemslandene.

2.4 Hjemmel for å iverksette beskyttelsestiltak

Komiteen slutter seg til departementets forslag.

2.5 Tiltak og virkemidler for å hindre forskjellsbehandling og sosial dumping i arbeidsmarkedet som følge av fri bevegelse av tjenester

Komiteen viser til viktigheten av å unngå sosial dumping. Komiteen vil be Regjeringen om å komme tilbake med en redegjørelse i statsbudsjettet for 2005 om foreløpige erfaringer knyttet til sosial dumping som følge av EU-utvidelsen. Komiteen vil også be Regjeringen i samme dokument om å redegjøre for erfaringer knyttet til lov om allmenngjøring av tariffavtaler basert på de innmeldte saker til tariffnemnden.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er opptatt av å unngå ytterligere kostnader for næringslivet gjennom unødvendig byråkrati og rapporteringskrav som følge av tiltak knyttet til overgangsordninger på arbeidsmarkedet og tiltak mot sosial dumping knyttet til EU-utvidelsen. Krav fra myndighetene må utformes deretter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpar-

tiet, viser til at disse partier høsten 2003 og på nyåret 2004 tok initiativ for å sikre en grundig forberedelse av eventuelle tiltak på arbeidsmarkedsområdet for å unngå negative konsekvenser ved utvidelsen av EØS-avtalen.

Flertallet viser til sine merknader i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) om behovet for iverksetting av nødvendige lov- og forskriftsendringer fra 1. mai 2004 for å hindre sosial dumping.

Flertallet konstaterer at Regjeringen likevel ikke i tide har igangsatt nødvendig lovarbeid.

Flertallet mener dette er meget uheldig. Flertallet finner det derfor påkrevet å gi Regjeringen en frist til 1. juni 2004 for å fremme en ny sak til Stortinget med aktuelle lovendringer.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at Arbeidstilsynet må tilføres tilstrekkelige ressurser og fullmakter til håndheving av regler nedlagt i allmenngjorte tariffavtaler og styrket kontroll med overholdelsen av reglene om arbeidstid og andre aktuelle vilkår i arbeidsmiljøloven, samt standarder for bolig- og brakkeforhold, i forbindelse med utstasjonering av arbeidstakere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet slutter seg til dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som utvider Arbeidstilsynets fullmakter til håndheving av regler nedlagt i allmenngjorte tariffavtaler og styrket kontroll med overholdelsen av reglene om arbeidstid og andre aktuelle vilkår i arbeidsmiljøloven, samt standarder for bolig- og brakkeforhold, i forbindelse med utstasjonering av arbeidstakere."

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at det må vedtas en lovhjemmel som i forbindelse med tjenesteleveranser, anbud og underentrepriser gir tillitsvalgte rett til innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hjemlet i lov og arbeidsavtale (jf. arbeidsmiljøloven § 55C) hos underentreprenører, men slik at det ikke omfatter rett til innsyn i personlige forhold eller andre fagforeningers kollektivavtale.

Dette flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som i forbindelse med tjenesteleveranser, anbud og underentrepriser gir tillitsvalgte rett til innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hjemlet i lov og arbeidsavtale (jf. arbeidsmiljøloven § 55 C) hos underentreprenører, men slik at det ikke omfatter rett til innsyn i personlige forhold eller andre fagforeningers kollektivavtale."

Dette flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at det må vedtas en lovhjemmel som gir tillitsvalgte rett til drøfting i forbindelse med beslutninger om innleie og underentrepriser.

Dette flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som gir tillitsvalgte rett til drøfting i forbindelse med beslutninger om innleie og underentrepriser."

Dette flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at hovedentreprenør, eller den som har kontrakt med byggherren, må gjøres ansvarlig for at underentreprenører betaler skatter og avgifter, og følger gjeldende lov- og regelverk, og at byggherrens ansvar for å sikre lovlige forhold på bygg- og anleggsplass må innskjerpes.

Dette flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som sikrer at hovedentreprenør, eller den som har kontrakt med byggherren, gjøres ansvarlig for at underentreprenører betaler skatter og avgifter, og følger gjeldende lov- og regelverk, og at byggherrens ansvar for å sikre lovlige forhold på bygg- og anleggsplass innskjerpes."

Dette flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at erfaringene med liberaliseringen av arbeidsformidling, utleie og vikarbyråer må evalueres, og at det må innføres en ordning for kontroll, godkjenning og registrering av byråer som driver formidling eller utleie av arbeidskraft i Norge.

Dette flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel om godkjenning, registrering og kontroll av byråer som driver formidling eller utleie av arbeidskraft i Norge."

Komiteen forutsetter at UDI, skattemyndighetene og arbeidsmarkedsmyndighetene fortsetter å in-

tensivere arbeidet mot sosial dumping og for å sikre at arbeidstagere og arbeidsgivere innbetaler skatter og avgifter i henhold til gjeldende regler.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, legger til grunn at arbeidsgiver i bygge- og anleggsbransjen og oljevirksomheten innen 14 dager har plikt til å rapportere til Sentralskattekontoret. Flertallet legger videre til grunn at rapporteringsplikten bør utvides til å gjelde alle utenlandske arbeidstakere innen alle bransjer. Flertallet mener etter en samlet vurdering at det må kunne gjøres unntak fra en slik allmenn rapporteringsplikt.

Flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som utvider rapporteringsplikten til Sentralskattekontoret for utlendingssaker til å gjelde alle utenlandske arbeidstakere innen alle bransjer. Det forutsettes at det kan gjøres unntak fra rapporteringsplikten."

Flertallet har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at tilsynsmyndighetenes mulighet til kontroll må styrkes ved at det innføres bestemmelser om at arbeidstakere skal vise fram identitetskort, samt at hovedentreprenør eller den som har kontrakt med byggherren, skal legge fram mannskapslister og dokumentasjon av lønnsforhold og utbetalt lønn. Lignende ordninger må vurderes også i andre bransjer enn bygge- og anleggsnæringen.

Flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som gir adgang til å pålegge arbeidsgiver å sørge for at alle ansatte har identitetskort, adgang til å pålegge arbeidstakere å vise identitetskort på forespørsel fra offentlig myndighet, samt adgang til å pålegge arbeidsgiver, hovedentreprenør eller den som har kontrakt med en byggherre å kunne legge fram mannskapslister og dokumentasjon av lønnsforhold og utbetalt lønn."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil understreke at næringsdrivende og offentlige organer som har gitt noen et oppdrag på kontinentalsokkelen eller oppdrag på plass for bygge- eller monteringsarbeid i riket etter ligningsloven § 6-10 nr. 1-3, er pliktig å gi likningsmyndighetene opplysninger om oppdragsgivere og arbeidstagere knyttet til oppdraget i Norge. Disse medlemmer vil påpeke at dette gjelder kun for personer bosatt i utlandet eller selskaper hjemmehørende i utlandet. Disse

medlemmer vil påpeke at det er viktig at skatte- og avgiftsetaten samt andre myndigheter har et særlig fokus på bygge- og anleggsbransjen, og konsekvenser av EU-utvidelsen bør inngå som en del av dette arbeidet. Disse medlemmer vil videre understreke viktigheten av samarbeid med arbeidstagerorganisasjoner og arbeidsgivere i bygg- og anleggsbransjen for å unngå sosial dumping.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, legger til grunn at Arbeidstilsynet må overta ansvar for tilsyn med at vilkårene for innvilgelse av arbeidstillatelser gitt av UDI følges.

Flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel slik at Arbeidstilsynet overtar ansvar for å føre tilsyn med at vilkårene for innvilgelse av arbeidstillatelser gitt av UDI følges."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at dette forslaget vil endre dagens system og ansvarsfordeling. Forslaget kan bli kostnadskreven og byråkratisk ettersom det vil medføre betydelig dobbeltarbeid mellom Arbeidstilsynet og UDI. Videre vil disse medlemmer påpeke at forslaget legger få, om noen, begrensninger på rekkevidden av Arbeidstilsynets ansvar. Derfor vil dette kunne medføre betydelig dobbeltarbeid også mellom politiet og Arbeidstilsynet. Disse medlemmer mener slikt dobbeltarbeid er et uheldig og unødvendig spill av skattebetalernes penger.

Videre viser disse medlemmer til at forslaget i tillegg vil være et brudd på det normale forvaltningsprinsippet om at den statlige etat som gir tillatelser, også har kontrollansvaret.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, legger til grunn at Arbeidstilsynet og andre relevante tilsyn skal gis lovhjemlet fullmakt, samt økte ressurser, til kontroll og iverksettelse av sanksjoner overfor virksomheter som bryter regelverket, slik at regelverket, inklusive ovennevnte vilkår om lønn, arbeidstid og boforhold blir fulgt.

Flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som utvider Arbeidstilsynets og andre relevante tilsyns fullmakter til kontroll og iverksettelse av sanksjoner overfor virksomheter som bryter regelverket, slik at regelver-

ket, inklusive vilkår om lønn, arbeidstid og boforhold, blir fulgt."

Flertallet legger videre til grunn at virksomheter som benytter arbeidstakere uten arbeidstillatelse skal anmeldes og at de skal idømmes betydelige bøter og inndraging av fortjenesten.

Flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lov som sikrer at virksomheter som benytter arbeidstakere uten arbeidstillatelse, skal anmeldes og at de skal idømmes betydelige bøter og inndraging av fortjenesten."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Utlendingsloven har hjemmel som i dag ivaretar forhold hvor arbeidsgiver benytter arbeidstagere uten arbeidstillatelse. Disse medlemmer mener det derfor ikke trengs ytterligere lovhjemling av dette forhold. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av å håndheve disse forhold fra myndighetenes side.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har i Innst. S. nr. 149 (2003-2004) lagt til grunn at ILO-konvensjon 94, som hjemler at offentlig virksomhet, både i stat og kommune, kan kreve at anbydere overholder lønns- og arbeidsvilkår som er fastsatt i relevante tariffavtaler eller det som normalt gjelder ved slikt arbeid, skal implementeres i norsk lovgivning snarest mulig.

Flertallet fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag om å implementere ILO-konvensjon nr. 94 i norsk lovgivning."

Flertallet mener at ordningen med regionale verneombud må utvides til flere bransjer. Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å utvide ordningen med regionale verneombud til flere bransjer."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti støtter innholdet i proposisjonen og viser til sine merknader i Innst. S. nr. 149 (2003-2004).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er genuint opptatt av å begrense skadevirkningene av ufordelaktig arbeidsinnvandring. Dette må imidlertid ikke handle om å begrense

den enkelte arbeidstagers rett til å inngå egne private arbeidsavtaler med arbeidsgiver.

Disse medlemmer vil advare mot tiltak som selv om de har gode intensjoner, går langt i å sovjetifisere arbeidslivet gjennom økt makt og myndighet til tillitsvalgte.

Disse medlemmer mener det vil være galt å iverksette kontrolltiltak mot ulempene av økt arbeidsinnvandring som har vesentlige negative sideeffekter for hele det norske arbeidsmarkedet. Disse medlemmer understreker at vi ikke kan iverksette kontrolltiltak i arbeidslivet som utelukkende skal gjelde EU-borgere fra de nye EU-medlemslandene, og at alle tiltak som blir vedtatt, vil gjelde overfor norske arbeidstagere også.

Disse medlemmer mener oppmerksomheten mest av alt burde rettes mot de utenlandske bedrifter som på selvstendig grunnlag kommer til landet for å utføre tjenester og oppdrag, all den tid de ikke vil ha den samme bindingen til norske avtaler og lovverk som det norske bedrifter har.

2.6 Andre tema

2.6.1 Samordning

Komiteen vil understreke behovet for bedre samordning av de ulike offentlige aktører involvert i arbeidet for å bekjempe utviklingen av et useriøst arbeidsmarked og sosial dumping. Komiteen viser til at under den åpne høringen i komiteen den 11. februar 2004 ble det gitt uttrykk for at taushetsplikten ble betraktet som et hinder for effektiv samordning. UDIs praksis ble særskilt nevnt.

2.6.2 Velferdsordninger

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til sine merknader om velferdsordninger i Innst. S. nr. 149 (2003-2004).

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil uttrykke bekymring for en mulig eksport av velferdsytelser. Disse medlemmer har imidlertid merket seg at ytterligere tiltak mot slik eksport ikke trenger vedtas før selve utvidelsen. Disse medlemmer mener Regjeringen fra første dag må være på vakt mot mulig misbruk av velferdsordningene. Det vil være viktig å evaluere over noe tid før nye tiltak gjøres.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2005 redegjøre for erfaringer knyttet til bruk av norske velferdsytelser som følge av EØS-utvidelsen."

2.6.3 Skatteavtaler

Komiteen viser til at økt arbeidskraftutveksling mellom Norge og de nye EØS-landene vil øke behovet for et godt samarbeid mellom skattemyndighetene i Norge og de nye medlemslandene. Komiteen viser til den interdepartementale arbeidsgruppens rapport hvor det sies at det kan være behov for å vurdere i hvilken grad de eksisterende skatteavtaler er oppdatert i forhold til den nye situasjonen. Halvparten av avtalene er fra før 1980.

Samtidig ser komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vanskelighetene med å gjøre eventuelle endringer ettersom dette er veletablerte bilaterale avtaler mellom Norge og de aktuelle landene. Disse medlemmer viser til at en eventuell revisjon av avtalene også må ta hensyn til de nordmenn som arbeider i de aktuelle landene.

Disse medlemmer viser til at en person bosatt i utlandet er skattepliktig til Norge for lønnsinntekt for arbeid utført i Norge og næringsinntekt oppjent gjennom filial i Norge. Norge har imidlertid skatteavtale med samtlige av de nye EØS-landene, og Norge må da i tillegg være tillagt beskatningsrett etter skatteavtalen. For personer som etter skatteavtale ikke er bosatt i Norge, gjelder som hovedregel at de vil være skattepliktige til Norge for lønn for arbeid som *utføres* i Norge. Utbetales lønnen imidlertid av en utenlandsk arbeidsgiver som ikke har fast driftssted (filial) i Norge, kan Norge imidlertid bare skatlegge lønnsinntekten dersom personen i løpet av en 12-månedersperiode oppholder seg mer enn 183 dager i Norge. For enkelte stater kan kravet være at oppholdet i Norge må overstige 183 dager i hvert kalenderår (f.eks. Polen). Selv om lønnen utbetales av utenlandsk arbeidsgiver uten fast driftssted i Norge, vil lønnen likevel være skattepliktig til Norge dersom arbeidstakeren anses som "utleid" til norsk bruker. Disse medlemmer viser til at dette innebærer at en utsendt arbeidstaker som jobber for et utenlandsk firma (som ikke har filial i Norge) med oppdrag i Norge, og ikke er utleid til norsk bedrift, ikke skal betale skatt i Norge dersom oppholdet er under 6 måneder.

Norge har i dag et etablert samarbeid med Estland, Latvia, Litauen og Polen gjennom Østersjøsam arbeidet. Skattedirektoratet vil følge opp dette samarbeidet ved å inngå samarbeidsavtaler om utveksling av opplysninger og simultankontroll med disse state-

ne. For en stor del av de utenlandske skattyterne må skatteinnkrevingen skje ved innkrevingsbistand fra andre stater. En effektiv innkreving av norske skattekrav i utlandet forutsetter at skatteavtalene inneholder en bestemmelse om bistand til innkreving, eller at slik bistand kan ytes innen rammen av Europarådet/OECD-konvensjonen om gjensidig bistand. I dag er det bare Polen og de tre baltiske stater som har avtaler om bistand til innfordring. Det er derfor ønskelig at det tas initiativ overfor de mest aktuelle av de øvrige statene med henblikk på å få inn slike bestemmelser i skatteavtalene. Disse medlemmer er imidlertid klar over at ikke alle stater har mulighet for å innta en slik bestemmelse i sine skatteavtaler. Disse medlemmer mener etatens kompetanse når det gjelder utenlandsinnkreving bør vurderes økt i denne sammenheng.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Ny § 58 a første og andre ledd skal lyde:

For arbeidstakere omfattet av § 51 første ledd bokstav a som er borgere av Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia eller Ungarn, er det et vilkår for oppholdstillatelse at det som hovedregel dreier seg om heltidsarbeid. Vilkåret gjelder ikke arbeidstakere som har hatt lovlig opphold i riket som arbeidstaker i minst de tolv forutgående månedene.

Kongen kan ved forskrift gi regler om

- at arbeidstakeren må ha oppholdstillatelse før arbeidet påbegynnes, jf. § 50,
- adgangen til arbeidsmarkedet som avviker fra § 51 første ledd bokstav a, herunder regler om lønns- og arbeidsvilkår og dokumentasjon av arbeidsforhold,
- at oppholdstillatelse og fornyelse av denne gis for inntil ett år, jf. §§ 54 og 55, og om
- tilbakekall av oppholdstillatelse som avviker fra § 56 første ledd.

Andre ledd i proposisjonens forslag til lovvedtak blir tredje ledd.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slike

vedtak:

A.

vedtak til lov

om endringer i utlendingsloven (EØS-utvidelsen)

I

I lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her gjøres følgende endringer:

§ 50 tredje ledd siste punktum skal lyde:

Kongen kan ved forskrift fastsette unntak fra kravet om oppholdstillatelse.

Ny § 56 a skal lyde:

§ 56 a Melding til myndighetene

Utlending som omfattes av EØS-avtalen eller EFTA-konvensjonen, og som skal ta arbeid, drive ervervsvirksomhet eller yte tjenester i riket, og som er unntatt fra kravet om oppholdstillatelse etter § 50 første, annet eller tredje ledd, skal senest innen én uke etter at arbeidet er tiltrådt, melde seg for vedkommende myndighet. Kongen kan gi nærmere forskrift om hvilken myndighet utlendingen skal melde seg for og hvordan melding skal skje.

Ny § 58 a skal lyde:

§ 58 a Særregler for arbeidstakere fra Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia eller Ungarn

For arbeidstakere omfattet av § 51 første ledd bokstav a som er borgere av Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia eller Ungarn, kan Kongen ved forskrift gi regler om

- a) at arbeidstakeren må ha oppholdstillatelse før arbeidet påbegynnes, jf. § 50,*
- b) adgangen til arbeidsmarkedet som avviker fra § 51 første ledd bokstav a, herunder regler om bolig, lønns- og arbeidsvilkår, dokumentasjon av arbeidsforhold, og at arbeidsomfang som hovedregel skal være heltidsarbeid.*
- c) at oppholdstillatelse og fornyelse av denne gis for inntil ett år, jf. §§ 54 og 55, og om*
- d) tilbakekall av oppholdstillatelse som avviker fra § 56 første ledd.*

Dersom arbeid som utføres av arbeidstakere som nevnt i første ledd skaper eller forventes å skape for-

styrrelser på arbeidsmarkedet som vil kunne utgjøre en alvorlig risiko for levestandarden eller sysselsettingen i en bestemt region eller et bestemt yrke, kan Kongen i statsråd ved forskrift gjøre unntak for slike arbeidstakere fra bestemmelser gitt i eller i medhold av § 50, § 51 første ledd bokstav a og paragrafen her. Det kan herunder fastsettes at bestemmelser som gjaldt før 14. oktober 2003, skal gjelde.

II

Loven trer i kraft straks.

B.

Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2005 redegjøre for erfaringer knyttet til bruk av norske velferdsytelser som følge av EØS-utvidelsen.

C.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som utvider Arbeidstilsynets fullmakter til håndheving av regler nedlagt i allmenngjorte tariffavtaler og styrket kontroll med overholdelsen av reglene om arbeidstid og andre aktuelle vilkår i arbeidsmiljøloven, samt standarder for bolig- og brakkeforhold, i forbindelse med utstasjonering av arbeidstakere.

D.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som utvider rapporteringsplikten til Sentralskattekontoret for utlendingssaker til å gjelde alle utenlandske arbeidstakere innen alle bransjer. Det forutsettes at det kan gjøres unntak fra rapporteringsplikten.

E.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som gir adgang til å pålegge arbeidsgiver å sørge for at alle ansatte har identitetskort, adgang til å pålegge arbeidstakere å vise identitetskort på forespørsel fra offentlig myndighet, samt adgang til å pålegge arbeidsgiver, hovedentreprenør eller den som har kontrakt med en byggherre å kunne legge fram mannskapslister og dokumentasjon av lønnsforhold og utbetalt lønn.

F.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel slik at Arbeidstilsynet overtar ansvar for å føre tilsyn med at vilkårene for innvilgelse av arbeidstillatelser gitt av UDI følges.

G.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som utvider Arbeidstilsynets og andre relevante tilsyns fullmakter til kontroll og iverksettelse av sanksjoner overfor virksomheter som bryter regelverket, slik at regelverket, inklusive vilkår om lønn, arbeidstid og boforhold, blir fulgt.

H.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lov som sikrer at virksomheter som benytter arbeidstakere uten arbeidstillatelse, skal anmeldes og at de skal idømmes betydelige bøter og inndraging av fortjenesten.

I.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som i forbindelse med tjenesteleveranser, anbud og underentrepriser gir tillitsvalgte rett til innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hjemlet i lov og arbeidsavtale (jf. arbeidsmiljøloven § 55 C) hos underentreprenører, men slik at det ikke omfatter rett til innsyn i personlige forhold eller andre fagforeningers kollektivavtale.

J.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som gir tillitsvalgte

rett til drøfting i forbindelse med beslutninger om innleie og underentrepriser.

K.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel som sikrer at hovedentreprenør, eller den som har kontrakt med byggherren, gjøres ansvarlig for at underentreprenører betaler skatter og avgifter, og følger gjeldende lov- og regelverk, og at byggherrens ansvar for å sikre lovlige forhold på bygg- og anleggsplass innskjerpes.

L.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag til lovhjemmel om godkjenning, registrering og kontroll av byråer som driver formidling eller utleie av arbeidskraft i Norge.

M.

Stortinget ber Regjeringen innen 1. juni 2004 legge fram forslag om å implementere ILO-konvensjon nr. 94 i norsk lovgivning.

N.

Stortinget ber Regjeringen om å utvide ordningen med regionale verneombud til flere bransjer.

Oslo, i kommunalkomiteen, den 2. april 2004

Magnhild Meltveit Kleppa

leder

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen

ordfører